

Tonga

**NGAAHI TU'UTU'UNI KI HONO
FE'AVE'AKI FAKAPULIPULI 'O E
PA'ANGA KAKA MO E NGAAHI KOLOA
'OKU MA'U MEI HA HIA 2010**

NGAAHI TU'UTU'UNI KI HONO FE'AVE'AKI FAKAPULIPULI 'O E PA'ANGA KAKA MO E NGAAHI KOLOA 'OKU MA'U MEI HA HIA 2010

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Tu'utu'uni

Tu'utu'uni

KONGA I - TALATEU	5
1 Hingoa nounou.....	5
2 'UHINGA'i lea	5
3 Ngaahi Tu'utu'uni Ngaue mo e Ngaahi Founa Ngaue	7
4 Ngaue'aki Fakavaha'apule'anga.....	8

KONGA II – FAKAPAPAU'I 'A E TU'UNGA TOTONU 'O E KASITOMA MAKATU'UNGA 'I HE TU'UNGA 'O E HOKO	8
5 Ngaue'aki 'o e CDD	8
6 'Ilo'i 'o e Kau Kasitoma	8
7 Taha Ma'u 'Inasi.....	9
8 Tolo'i 'o e Fakapapau'i.....	11
9 Fokotu'u 'o e Ngaahi Fakamatala 'a e Kasitoma.....	11
10 Falala ki he kau fakahoko ngaue kehe	12
11 Tali 'o e Kau Kasitoma Fo'ou	13
12 Fakamatala 'o e Kasitoma.....	13
13 Siofi 'o e Ngaahi Ngaue Fakapa'anga 'a e Kasitoma	13
14 Fakangata 'o e Va mo e Kasitoma	14
15 CDD Mamafa.....	14
16 CDD Ma'ama'a.....	15
17 Ngaahi Fe'ave'aki Faka'elekitolonika	15
18 Fetu'utaki Fakapangike Fakavaha'apule'anga.....	17

KONGA III – LEKOOTI MO HONO TAUHI 18

19	Ngaahi Lekooti Ngaue Fakapa'anga	18
20	Ngaahi Lekooti mo e Fakamatala Kehe	19

KONGA IV – NGAHI LIPOOTI NGAUE FAKAPULE'ANGA NGALI KEHE 19

21	Lipooti 'o e Ngaahi Pa'anga pe Ngaue Fakapa'anga Ngali Kehe.....	19
22	Tapui 'o e Tala	20
23	Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga.....	20

KONGA V – NGAHI FOUNGA NGAUE, TU'UTU'UNI NGAUE MO E FOUNGA PULE'I 24

24	Ngaahi Founga Ngaue, Tu'utu'uni Ngaue mo e Founga Pule'i.....	24
25	Ngaahi ngaue fakapa'anga 'ikai femaata'aki pe ngaahi me'angaue fakaeonopooni	25
26	Ngaahi va'a mo e ngaahi kautaha si'i	25

TEPILE 27

KONGA A: TOLOI 'O E FAKAPAPAU'I	27
KONGA B: CDD MAMAPA KI HE KAU KASITOMA 'OKU MA'OLUNGA ANGE 'A E ALA KAU ATU	27
KONGA C: CDD MA'AMA'A MA'AE KAU KASITOMA 'OKU MA'OLALO 'A E ALA KAU ATU	29

NGAAHI TU'UTU'UNI KI HONO FE'AVE'AKI FAKAPULIPULI 'O E PA'ANGA KAKA MO E NGAAHI KOLOA 'OKU MA'U MEI HA HIA 2010

LAO KI HONO FE'AVE'AKI FAKAPULIPULI 'O E PA'ANGA KAKA MO E NGAAHI KOLOA 'OKU MA'U MEI HE HIA 2000

*'I HONO NGAUE'AKI 'o e ngaahi mafai kuo foaki 'i he kupu 80 'o e Lao ki
hono Fe'ave'aki Fakapulipuli 'o e Pa'anga Kaka mo e Ngaahi Koloa ma'u
mei ha Hia 2000, 'oku fa'u 'e he 'Ateni Seniale 'i he loto ki ai 'a e Kapineti 'a
e Ngaahi Tu'utu'uni ni -*

KONGA I - TALATEU

1 Hingoa nounou

'E ui 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ni ko e Ngaahi Tu'utu'uni ki hono Fe'ave'aki
Fakapulipuli 'o e Pa'anga KaKa mo e Ngaahi Koloa 'oku ma'u mei ha Hia 2010.

2 'UHINGA'i lea

Ki he ngaahi taumu'a 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni:

"CDD" 'oku 'uhinga ki he Fakapapau'i 'a e Tu'unga Totonu 'o e Kasitoma
Makatu'unga 'i he Tu'unga 'o e Ala Hoko, pea 'oku kau ki ai;

- (a) 'a hono 'ilo'i 'o e kau kasitoma, kau ki ai moe kau ma'u 'inasi 'o e
tefito'i kasitoma;
- (b) 'a hono tanaki 'a e fakamatala fekau'aki mo e kau kasitoma ke fa'u 'aki
'a e ngaahi fakamatala 'a e kasitoma;

- (c) 'a hono ngaue'aki 'a e ngaahi tu'utu'uni ngaue ki hono tali ha kau kasitoma fo'ou;
- (d) 'a hono tauhi 'o e fakamatala 'a e kasitoma 'i ha founa 'oku hokohoko atu;
- (e) 'a hono siofi 'a e ngaahi ngaue fakapa'anga 'a e kasitoma; mo e
- (f) ngaahi tu'utu'uni ki he ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika pea mo e fetu'utaki fakapangike.

"FATF 40" 'oku 'uhinga ki he Ngaahi Fokotu'u 'e 40 'o e Mafai Ngaue Fakapa'anga;

"FATF 9" 'oku 'uhinga ki he Ngaahi Fokotu'u Makehe 'e 9 'a e Mafai Ngaue Fakapa'anga;

"Lao" 'oku 'uhinga ki he Lao ki hono Fe'ave'aki Fakapulipuli 'o e Pa'anga Kaka mo e Ngaahi Koloa 'oku ma'u mei ha Hia 2000, hono fakatonutonu;

"Ateni Seniale" 'oku 'uhinga ki he 'Ateni Seniale 'oku fakanofa 'o fakatatau ki he Konisitutone 'o e Pule'anga Tonga;

"ngaahi fe'ave'aki fakakulupu" 'oku 'uhinga ki ha fe'ave'aki 'oku 'i ai 'a e ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika taautaha 'a ia 'oku 'ave ki he ngaahi kautaha fakapa'anga tatau, ka 'oku 'ikai fakataumu'a tefito ki ha ni'ihiki kehekehe;

"pule'i" 'oku 'uhinga ki he:

- (a) mafai, fakahangatonu pe ta'efakahangatonu, ke tu'utu'uni ki hono pule'i pe ngaahi tu'utu'uni ngaue 'o ha kautaha fakapa'anga pe taha faifakatau pa'anga; pe
- (b) ke paloti ma'ae 10% pe lahi ange 'o e ngaahi 'inasi paloti 'o ha kautaha fakapa'anga pe taha faifakatau pa'anga;

"fe'ave'aki fakavaha'apule'anga" 'oku 'uhinga ki ha fe'ave'aki faka'elekitolonika 'a ia ko e kautaha kamata'anga mo e ngaahi kautaha monu'ia 'oku tu'u 'i he fonua kehekehe. 'Oku kau ki heni 'a e ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika hokohoko kuo 'ova he tu'o taha hono fe'ave'aki fakavaha'afonua;

"fe'ave'aki fakalotofonua" 'oku 'uhinga ki ha fe'ave'aki faka'elekitolonika 'a ia ko e kautaha kamata'anga mo e ngaahi kautaha monu'ia 'oku tu'u 'i he fonua tatau. 'Oku kau ki heni 'a e ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika hokohoko kuo hoko kotoa 'i loto 'i he kau'afonua 'o e fonua pe 'e taha, 'o tatau ai pe pe ko e komipiuta na'e ngaue'aki ke fakahoko 'a e fe'ave'aki faka'elekitolonika 'oku tu'u 'i he fonua kehe;

"faka'ilonga'i" 'oku 'uhinga ki hono fakapapau'i 'o e hingoa kakato, tu'asila, tangata'i fonua, ngaue, pisinisi pe ngaue tefito;

“taha fengaue'aki kautaha” ‘oku ‘uhinga ki ha talekita, ‘ofisa, taha ngaue pe ha taha ‘oku;

- (a) ‘a’ana pe pule’i ‘a e kautaha fakapa’anga pe taha faifakatau pa’anga; pe
- (b) ‘oku kau ki hono fakahoko ‘o e ngaahi ngaue ‘o ha kautaha fakapa’anga pe taha faifakatau pa’anga;

“taha tu’uvaha’a” ‘oku ‘uhinga ki ha taha ‘oku ngaue’aki ‘e ha kautaha fakapa’anga pe taha faifakatau pa’anga ke ne fakahoko ha konga ‘o e founa ngaue CDD pe ke ‘omai ‘a e pisinisi ki he kautaha fakapa’anga pe taha faifakatau pa’anga;

“fokotu’utu’u fakalao” ‘oku ‘uhinga ki he ngaahi talasiti ‘oku fakaha mahino pe ha ngaahi fokotu’utu’u kehe tatau mo ia;

“taha fakalao” ‘oku kau ki ai ‘a e ngaahi kautaha, ngaahi kulupu, ngaahi paatinasipi, pe ngaahi kautaha (associations), pe ha ngaahi sino tatau mo ia te ne malava ‘o fokotu’u ha va fakakasitoma tu’uloa mo ha kautaha fakapa’anga pe ma’u koloa;

“taha kuo fakatokanga’i fakapolitikale” ‘oku ‘uhinga ia ki ha taha ‘oku pe kuo hilifaki ki ai ha fatongia fakapule’anga mahu’inga ‘i ha fonua muli, kau ki ai, ka e ‘ikai ke fakangatangata ki he Kau Taki ‘o e Fonua pe ko e Pule’anga, kakai fakapolitikale ma’olunga, kau ‘ofisa fakapule’anga, fakafakamaau’anga pe fakakautau ma’olunga, kau pule ma’olunga ‘o ha ngaahi kautaha fakapule’anga, pea mo e kau ‘ofisa mahu’inga ‘o e ngaahi fa’ahi fakapolitikale. ‘Oku kau heni mo e ngaahi memipa ‘o e famili mo e kaungame’a ofi ‘oku ‘i ai ‘enau ngaahi va fakapisinisi mo e ni’ihi ko ia.

“kautaha pule’i” ‘oku ‘uhinga ki ha kautaha fakapa’anga pe taha faifakatau pa’anga ‘i hono faka’uhinga’i ‘i he Lao; mo e

“fe’ave’aki faka’elekitolonika” ‘oku ‘uhinga ki ha ngaue fakapa’anga ‘oku fakahoko ma’ae taha kamata’anga (fakaenatula pe fakalao fakatou’osi) ‘i ha kautaha fakapa’anga ‘i ha founa faka’elekitolonika ‘aki ‘a e fakakaukau ke faka’ataa ha pa’anga ki ha taha monu’ia ‘i ha kautaha fakapa’anga kehe. ‘E malava pe ko e taha kamata’anga mo e taha monu’ia ko e taha tatau.

3 Ngaahi Tu’utu’uni Ngaue mo e Ngaahi Founa Ngaue

- (1) Kuo pau ki he ngaahi kautaha fakapa’anga ke ngaue’aki pea fokotu’u ha ngaahi tu’utu’uni ngaue mo ha ngaahi founa ngaue ke fakasi’isi’i mo ta’ofi ‘a e fe’ave’aki fakapulipuli ‘o e pa’anga kaka mo hono fakapa’anga ‘o e tautoitoi ‘o fakatatau ki he Ngaahi Tu’utu’uni ni.
- (2) Kuo pau ke kau ki he ngaahi tu’utu’uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue ‘i he tu’utu’uni si’i (1) ‘a e:
 - (a) CDD;
 - (b) tauhi lekooti mo hono tauhi ‘o ia;

- (c) lipooti 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga ngali kehe ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga; mo e
- (d) ngaahi founa ngaue, ngaahi tu'utu'uni ngaue, pea mo e ngaahi founa pule'i fakaloto ngaue ke fakapapau'i 'oku fakahoko 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ni.

4 Ngaue'aki Fakavaha'apule'anga

- (1) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ko e ngaahi fiema'u 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni 'oku toe ngaue'aki ia 'i hono ngaahi va'a mo hono ngaahi kautaha si'i 'oku tu'u 'i tu'apule'anga.
- (2) Kuo pau ke lipooti ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha tapui fakaloto fonua 'a hono ngaue'aki 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni ki he ngaahi va'a pe ko e ngaahi kautaha si'i ko ia.

KONGA II – FAKAPAPAU'I 'A E TU'UNGA TOTONU 'O E KASITOMA MAKATU'UNGA 'I HE TU'UNGA 'O E HOKO

5 Ngaue'aki 'o e CDD

Kuo pau ke ngaue'aki 'a e CDD 'o makatu'unga 'i he tu'unga 'o e ala hoko, 'a ia kuo pau ke kau ai 'a e CDD mamafa ki he kau kasitoma 'oku ma'olunga ange 'a e ala ke nau kau pea CDD ma'ama'a ki he kau kasitoma 'oku ma'olalo ange 'a e ala ke nau kau.

6 'Ilo'i 'o e Kau Kasitoma

- (1) Ki he ngaahi taumu'a 'o e Tu'utu'uni ni ko e "kasitoma" 'oku kau ki ai 'a e ni'ihii 'oku pe 'oku feinga ke:
 - (a) 'i ha va faka-pisinisi;
 - (b) kau ki ha ngaahi ngaue fakapa'anga angamaheni 'e taha pe lahi ange ko hono fakakatoa 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku tatau pe lahi hake 'i he \$10,000;
 - (c) fakahoko ha ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika 'o hange ko ia 'oku tu'utu'uni 'i he tu'utu'uni 17; pea
 - (d) kau 'i ha pisinisi pe ngaue fakapa'anga 'i ha founa 'oku 'i ai ha mahalo 'oku kau 'a e taha ko ia 'i hono fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoti, 'i he kautaha fakapa'anga.
- (2) Kuo pau ke 'ikai tauhi 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ha ngaahi 'akauni fakapulipuli pe ngaahi 'akauni 'i ha ngaahi hinga 'oku mahino 'oku loi.

- (3) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'oku nau 'ilo totonu 'a 'enau kau kasitoma.
- (4) Koe'uhi ke fakapapau'i 'a e founa totonu hono 'ilo'i 'o e kasitoma, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke 'ilo'i pea fakapapau'i pe kohai 'a e kasitoma 'i ha taimi:
 - (a) 'oku kole ai 'e he taha koia ha va ngaue fakapisinisi;
 - (b) 'oku feinga ai 'a e taha koia ke kau ki he ngaahi ngaue fakapa'anga fakangatangata 'i ha taimi;
 - (c) 'oku feinga 'a e taha koia ke fakahoko ha fe'ave'aki faka'elekitolonika;
 - (d) 'oku kau 'a e taha ko ia 'i ha ngaue ngali kehe; pea
 - (e) kapau 'oku 'i ai ha ngaahi tala'a ki he totonu pe fe'unga 'o e ngaahi fakamatala kuo tanaki kimu'a 'o fekau'aki mo hano fakamo'oni'i ke 'ilo'i 'a e taha koia.
- (5) Ki he kau kasitoma ko ia ko e ni'ihi taautaha, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke fakapapau'i 'a hono 'ilo'i 'o e ni'ihi 'a ia 'oku fiema'u 'o ngaue'aki 'a e ngaahi tohi ngaue ma'u'anga fakamatala falala'anga, tau'ataina, fakamatala (data) pe fakamatala (information) kuo tu'utu'uni 'i he Tepile ki he Ngaahi Tu'utu'uni ni.
- (6) Ki he kau kasitoma ko ha ni'ihi fakalao pe ngaahi fokotu'utu'u fakalao, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke ma'u mai pea fakapapau'i 'a e:
 - (a) hingoa 'o e kasitoma mo hono tu'unga fakalao, 'o kau ki ai hono ma'u mai 'a e fakamo'oni 'o hono fokotu'u pe ko ha fakamo'oni sipinga tatau 'o hono fokotu'u pe ko 'ene 'i ai;
 - (b) ngaahi hingoa moe ngaahi tu'asila 'o e kau memipa 'o e sino pule 'o e kasitoma;
 - (c) ngaahi tu'utu'uni fakalao 'oku ne fakaha 'a e mafai ke ha'i 'a e kasitoma;
 - (d) ngaahi tu'utu'uni fakalao 'oku ne fakamafai'i 'a e ni'ihi ke ngaue 'o fakafofonga'i 'a e kasitoma; mo
 - (e) hono 'ilo'i 'o e taha fakafo'ituitui 'oku pehe 'oku ngaue 'o fakafofonga'i 'a e kasitoma, 'o ngaue'aki 'a e ngaahi tohi ngaue ma'u'anga fakamatala kuo tu'utu'uni 'i he tu'utu'uni si'i (4).
- (7) Kuo pau ke fa'u ha ngaahi tatau mahino 'i he faile 'o e ngaahi fakamo'oni ki hono 'ilo'i 'o ha taha.

7 Taha Ma'u 'Inasi

- (1) Ki he ngaahi taumu'a 'o e tu'utu'uni ni, ko e "memipa 'o e famili" 'oku kau ai 'a e fanga tuonga'ane, fanga tu'ofafine mo e fanga tokoua, 'o tatau ai pe pe

ko e fehokotaki kakato pe vaeua 'i he toto, mali, ngaahi kui pea mo e hako tukufakaholo.

- (2) Kuo pau ke fakahoko fakapotopoto 'e he kautaha fakapa'anga:
- (a) ha ngaahi ngaue ke fakapapau'i pe ko e kasitoma 'oku ne ngaue 'o fakafong'a e kasitoma pe ha taha ma'u 'inasi 'e taha pe lahi ange; mo e
- (b) ngaahi ngaue ke fakapapau'i 'a e taha ma'u 'inasi 'i hono ngaue'aki 'a e ngaahi fakamatala (information) pe ngaahi fakamatala (data) kuo ma'u mai mei ha ngaahi mau'anga fakamatala falala'anga pea ke fiemalie 'a e kautaha fakapa'anga 'oku nau 'ilo'i 'a e taha ma'u 'inasi.
- (3) 'I ha malu'i mo'ui mo e malu'i inivesi felave'i kehe, kuo pau ke 'ilo'i pea fakapapau'i 'a e taha ma'u 'inasi fakatatau ki he tu'utu'uni malu'i.
- (4) (a) 'Oku 'ikai fiema'u ha fakamatala ke 'ilo'i makehe, ki ha ngaahi kautaha fakapule'anga pe ni'ihiki fakalao pe ngaahi fokotu'utu'u fakalao kehe oku hiki 'i ha fakafetongi 'oku pule'i 'e he lao, pea mo e ngaahi kautaha fakapule'anga pau 'oku 'ikai ko e kautaha tu'u 'i Tonga 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u fe'unga ki hono pule'i 'o e fakaha pea kuo hiki 'i he fakafetongi pa'anga muli 'a ia kuo tali 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ki he taumu'a ni, 'a ia 'oku fakatatau ki ha siofi fe'unga 'i ha feitu'u 'oku ne fakahoko lelei 'a e FATF 40 mo e FATF 9.
- (b) 'I hono fakapapau'i pe 'oku fakahoko lelei 'i ha feitu'u, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke fakakaukau'i 'a e fakamatala 'oku ma'u pe ko e ngaahi fonua ko eni 'oku nau ngaue'aki fe'unga 'a e FATF 40 mo e FATF 9 pe 'ikai, 'o kau ai hono sivi 'a e ngaahi lipooti mo e ngaahi vakai'i kuo teuteu'i 'e he Mafai Ngaue Fakapa'anga, Sino'i Pa'anga Fakavaha'apule'anga, pea mo e ngaahi pulusi 'a e Pangike 'o Mamani
- (5) Ki he kau kasitoma kehe 'a ia ko e ni'ihiki fakalao pe ngaahi fokotu'utu'u fakalao, kuo pau ke fakahoko 'e he kautaha fakapa'anga ha ngaahi ngaue fakapotopoto kenau mahino'i 'a e tu'unga 'o e taha 'oku 'o'ona pea mo e pule'i 'a e kasitoma, 'o kau ai mo e taha fakaenatula 'oku ne ma'u pe pule'i ha taha fakalao, kau ki ai mo ha taha fakaenatula 'oku ne pule'i 'a e 'inasi lahi taha 'o hange ko ia 'oku fakamatala'i 'i he tu'utu'uni ni.
- (6) 'I he fekau'aki moe ngaahi kautaha, kautaha kaunga pisinisi, pe ha ngaahi fokotu'u sipinga tatau, kuo pau ke 'ilo'i pe kohai 'a e taha fakaenatula kotoa 'oku:
- (a) 'o'ona, hangatonu pe ta'efakahangatonu, 'a e peseti 'e 25 pe lahi ange 'o e paloti pe mahu'inga 'o e 'inasi totonu; pea
- (b) 'oku ne fakahoko 'a hono pule'i 'o e kautaha, kautaha kaunga pisinisi pe ha fokotu'utu'u sipinga tatau.
- (7) 'I ha fekau'aki mo ha talasiti pe ngaahi fokotu'utu'u sipinga tatau, kuo pau ke 'ilo'i pe ko hai 'a e taha fokotu'u talasiti, taha tauhi talasiti, mo e taha ma'u

'inasi , 'a ia ko 'ene 'inasi 'oku peseti 'e 10 pe lahi ange 'o e mahu'inga 'a e talasiti.

- (8) 'Oku 'ikai fiema'u hono' ilo'i' pe ko hai ha ni'ihia fakaenatula kehe.
- (9) 'I hono fakapapau'i 'a e taha 'o'ona 'a e ngaahi'inasi totonu ta'efakahangatonu:
- (a) ko ha 'inasi totonu 'oku ma'u 'e ha kautaha, kautaha kaunga pisinisi, pe fokotu'u sipinga tatau pea 'e ha talasiti kuo pau ke pehe 'oku ma'u hohoatatau ia 'e he kau ma'u 'inasi, kau kaunga pisinisi, pe kau ma'u 'inasi; pea
- (b) ko ha 'inasi totonu 'oku ma'u 'e ha memipa 'o e famili kuo pau ke pehe 'oku toe ma'u kakato ia 'e he memipa takitaha 'o e famili.
- (10) Kuo pau ke fakahoko pea tauhi ha ngaahi tatau mahino 'o e ngaahi fakamatala fekau'aki.

8 Tolo'i 'o e Fakapapau'i

- (1) (a) 'E ngofua ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ke nau kole ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ke fakangofua ke toloi hono fakakakato 'o e ngaahi ngaue ki hono 'ilo'i' pe ko hai 'a e kasitoma 'i he Tu'utu'uni 6 mo e 7.
- (b) 'E foaki 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'a e ngofua 'o kapau 'e tuku atu 'e he kautaha fakapa'anga ha founa ngaue 'oku faitatau mo e Ngaahi Tu'utu'uni ni.
- (2) 'E ngofua ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ke toloi 'a e fakapapau'i kapau 'oku fakahoko 'a e fakapapau'i 'i he vave taha fakapotopoto hili, 'oku mahu'inga 'a e toloi ki he 'ikai ke maumau'i 'a e founa angamaheni 'o e ngaue fakapisinisi, pea ko e pule'i lelei 'o e ala hoko 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pea mo e fakapa'anga 'a e tautoitoi.
- (3) Ko e ngaahi founa ngaue ki hono pule'i 'o e ngaahi me'a ala hoko felave'i mo e toloi hono 'ilo'i' pe kohai 'a e kasitoma, kuo pau ke kau ai ha ngaahi founa ngaue 'o hange ko hono fakangatangata 'o e fika, ngaahi fa'ahinga pe ko e lahi 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga 'e malava ke fakahoko ke fakalelei'i 'a hono siofi 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga 'i he Konga IV 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ni.

9 Fokotu'u 'o e Ngaahi Fakamatala 'a e Kasitoma

- (1) Kuo pau ke fa'u 'e he kautaha fakapa'anga ha ngaahi fakamatala 'a e kasitoma takitaha 'o fakaikiiki fe'unga ke malava ai 'o fakahoko 'a e ngaahi fiema'u 'a e CDD 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ni.

- (2) Kuo pau ki he ngaahi fakamatala 'a e kasitoma ke fakatefito 'i he 'ilo fe'unga ki he kasitoma, 'o kau ai 'a e ngaahi ngaue fakapisini 'e fokotu'u 'e he kasitoma mo e kautaha fakapa'anga, pea ka fiema'u ko e ma'unga pa'anga 'o e kasitoma.

10 Falala ki he kau fakahoko ngaue kehe

- (1) (a) 'E ngofua ke kole 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ke fakangofua ha fakafalala ki he kau fakahoko ngaue kehe hange ko ha talasiti pe kautaha fakahoko ngaue kehe kenau fakahoko 'a e ngaahi fatongia 'i he Tu'utu'uni 6 moe 7.
- (b) 'E ngofua ke foaki 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha ngofua kapau 'e tuku atu 'e he kautaha fakapa'anga ha palani 'o ha ngaahi tu'utu'uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue fakalotongaue 'oku faitatau mo e Ngaahi Tu'utu'uni ni.
- (2) 'E ngofua ke fakafalala 'a e ngaahi kautaha fakapa'anga ki he kau fakahoko ngaue kehe 'a ia ko ha toe kautaha fakapa'anga.
- (3) (a) 'E ngofua ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ke fakafalala ki he kau fakahoko ngaue kehe 'oku 'ikai ko e kautaha tu'u 'i Tonga kapau 'oku fiemalie 'a e kautaha fakapa'anga ko e fa'ahi hono tolu 'oku pule'i pea siofi fe'unga pea kuo nau fokotu'u ha ngaahi founa ke faitatau ki he ngaahi fiema'u 'a e CDD 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ni.
- (b) 'E fakakakato 'a e fiema'u ni kapau ko e kau fakahoko ngaue kehe 'ikai tu'u 'i Tonga'oku 'pule'i 'e he ngaahi tu'utu'uni ngaue ki he fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pea mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi 'oku fakafehoanaki ki he FATF 40 mo e FATF 9, 'oku fakatatau ki hono laiseni mo e siofi ke fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'uni ngaue ko ia, 'oku te'eki ke kau ki ha ngaue fakatonutonu mahu'inga ki hono fehu'ia 'a 'ene fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'uni ngaue ko ia, pea 'oku tu'u 'i ha feitu'u 'oku ne fakahoko lelei 'a e FATF 40 mo e FATF 9.
- (c) 'I hono fakapapau'i 'eni, kuo pau ke fakatokanga'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e fakamatala 'oku ma'u fekau'aki mo hono ngaue'aki pea mo e lelei 'o hono ngaue'aki 'o e FATF 40 mo e FATF 9 ki he ngaahi sino 'i he ngaahi fonua takitaha.
- (4) (a) 'I he taimi kotoa 'oku fai ai ha fakafalala ki he kau fakahoko ngaue kehe, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga kenau 'omai 'i he vave taha mei he fa'ahi hono tolu 'a e fakamatala 'oku fiema'u 'i he Tu'utu'uni 6 mo e 7.
- (b) Neongo 'oku 'ikai fiema'u ha ngaahi tatau 'o e ngaahi tohi ngaue felave'i, kuo pau ke fakahoko 'e he kautaha fakapa'anga ha ngaahi ngaue fe'unga kenau fiemalie ko e ngaahi tatau 'o e fakamatala ke 'ilo'i pe ko hai mo e ngaahi tohi ngaue felave'i 'oku fekau'aki ia mo e

fakamatala kuo ma'u 'i he tu'utu'uni si'i (3) 'e tuku atu ia 'o 'ikai ke to
e toloi.

- (5) 'E 'ikai ngofua ki he kautaha fakapa'anga ke nau fakafalala ki he kau fakahoko ngaue kehe kuo 'ilo'i 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'oku 'ikai ke nau faitatau ki he FATF 40 mo e FATF 9, pe ko e kau fakahoko ngaue kehe 'oku 'i ai 'a e 'uhinga tau'ataina pea falala'anga 'oku tui ai 'a e kautaha fakapa'anga 'oku 'ikai kenau faitatau ki he FATF 40 mo e FATF 9.
- (6) (a) Ko e fatongia ki hono fakahoko 'o e ngaahi fiema'u ki hono fakapapau'i 'a e tu'unga totonu 'o e kasitoma 'i he Tu'utu'uni ni 'oku fatongia'aki 'e he kautaha fakapa'anga.
- (b) 'E pehe kuo faitatau kapau kuo fakahoko fe'unga 'e he kautaha fakapa'anga 'a e ngaahi palani kuo tali 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ki he ngaahi tu'utu'uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue fakalotongaue 'oku faitatau ki he Tu'utu'uni ni.

11 Tali 'o e Kau Kasitoma Fo'ou

- (1) Kuo pau 'e 'ikai tali 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e kau kasitoma moe taha ma'u 'inasi 'oku 'ikai ke lava 'o fakapapau'i pe ko hai oku fiema'u 'i he Tu'utu'uni 6, 7 mo e 8 pe ko kinautolu 'oku 'ikai malava ke tanaki ha fakamatala fe'unga ke fa'u'aki ha ngaahi fakamatala 'a e kasitoma pea 'i he ngaahi taimi pehe, kuo pau ke fakapapau'i 'e he kautaha fakapa'anga pe tenau fakahu ha lipooti 'o e ngaue fakapa'anga ngali kehe 'o hange ko ia 'oku tu'utu'uni 'i he Konga IV.
- (2) 'Oku mahu'inga ko e tu'utu'uni ngaue ki hono tali 'o e kau kasitoma fo'ou 'oku 'ikai fu'u fakangatangata ke hoko ai ha mole 'a e faingamalie 'o e kakai fakalukufua ki he ngaahi ngaue fakapa'anga, tautautefito ki he kakai 'oku faingata'a'ia fakapa'anga pe fakasosiale.

12 Fakamatala 'o e Kasitoma

- (1) Kuo pau ke tanaki mo tauhi 'e he kautaha fakapa'anga 'a e fakamatala 'a e kasitoma 'i ha makatu'unga 'oku hokohoko atu.
- (2) Ko e ngaahi tohi ngaue, fakamatala (data), pe ko e fakamatala (information) 'oku tanaki 'i he founa ngaue CDD kuo pau ke tauhi ke tonu faka'aho pea 'aonga 'i hono toe vakai'i 'a e ngaahi lekooti lolotonga 'i ha ngaahi taimi taau.

13 Siofi 'o e Ngaahi Ngaue Fakapa'anga 'a e Kasitoma

- (1) Kuo pau ke siofi 'e he kautaha fakapa'anga 'a e ngaahi ngaue fakapa'anga lolotonga 'a e kasitoma.

- (2) Kuo pau ke kau 'i hono siofi 'a hono sivilivi'i 'a e ngaahi ngaue fakapa'anga 'a e kasitoma ke fakapapau'i 'oku fai ia fakatatau ki he 'ilo 'e he kautaha fakapa'anga 'a e kasitoma mo e ngaahi fakamatala 'o e kasitoma pea, ka fiema'u, 'a e mau'anga pa'anga, pea 'e ngofua ke kau ki ai 'a e ngaahi fakangatangata kuo tu'utu'uni ki he lahi 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga pea mo e fa'ahinga 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga.
- (3) Kuo pau ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ke :
- (a) tokanga makehe ki he ngaahi ngaue fakapa'anga kotoa 'oku lalahi, pe ko e ngaahi ngaue fakapa'anga lalahi 'oku 'ikai angamaheni, pe sipinga 'oku 'ikai angamaheni, pea 'oku 'ikai ke ha mai ha taumu'a faka'ekonomika pe fakalao;
 - (b) sivi'i ki he taupotu taha 'a e puipuitu'a mo e taumu'a 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga koia pea fakaha 'a e ngaahi ola'i he tohi;
 - (c) tauhi 'a e ngaahi ola koia ke 'ata ki ha sivi'i 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga, kau 'atita, pea mo ha kau ma'u mafai kehe taau, 'o 'ikai toe si'i hifo 'i he ta'u 'e 5; pea
 - (d) 'i he ngaahi taimi pehe, fakapapau'i pe tenau fakahu ha lipooti 'o e ngaue fakapa'anga ngali kehe 'a ia 'oku tu'utu'uni 'i he Konga IV.

14 Fakangata 'o e Va mo e Kasitoma

Kapau 'e 'ikai lava 'e he kautaha fakapa'anga ke faitatau mo e CDD 'oku fiema'u ki ha kasitoma kuo pau ke ne fakangata 'a e va mo e kasitoma pea fakapapau'i pe 'oku totonu ke ne fakahu ha lipooti ngaue fakapa'anga ngali kehe 'a ia 'oku tu'utu'uni 'i he Konga IV.

15 CDD Mamafa

- (1) Kuo pau ke ngaue'aki 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e CDD mamafa ki he kau kasitoma 'oku ma'olunga ange 'a e ala kenau kau ki he fe'ave'aki fakapulipuli 'a e pa'anga kaka pe fakapa'anga e tautoitoti 'o kau ki ai 'a e taha kuo fakatokanga'i fakapolitikale.
- (2) Kuo pau ki he CDD mamafa:
- (a) ke kau ki ai ha ngaahi founa fakapotopoto ke fakapapau'i 'a e tupu'anga'o e tu'umalie pea mo e ma'u'anga pa'anga 'o e kau kasitoma; pea
 - (b) ke ngaue'aki ki he kau kasitoma ko ia 'oku ma'olunga ange 'a e ala ke nau kau 'i he tu'unga takitaha 'o e founa ngaue CDD.
- (3) Kuo pau 'e 'ikai tali ha kasitoma 'oku ma'olunga ange 'a e ala ke ne kau, ko ha kasitoma tukukehe ka loto ki ai ha memipa ma'olunga 'o e kau pule 'a e kautaha fakapa'anga.

16 CDD Ma'ama'a

- (1) (a) 'E ngofua ki he kautaha fakapa'anga ke kole ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha fakangofua ke ngaue'aki ha founa ngaue ma'ama'a ki hono fakapapau'i 'a e tu'unga totonu 'o e kasitoma.
(b) 'E foaki 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha ngofua kapau 'e tuku atu 'e he kautaha fakapa'anga ha founa ngaue 'oku faitatau ki he Tu'utu'uni ni.
- (2) Kuo pau ko e tu'utu'uni fakalukufua, 'e pule'i kakato 'e he ngaahi founa ngaue ki hono fakapapau'i 'a e tu'unga 'o e kasitoma kuo tu'utu'uni 'i he Tu'utu'uni ni 'a e kau kasitoma.
- (3) 'I he ngaahi taimi ko ia kapau –
 - (a) 'oku ma'olalo ange 'a e ala ke kau atu ki he fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi;
 - (b) 'oku 'ata ki he kakai 'a e ngaahi fakamatala ki hono 'ilo'i 'o e kasitoma pea mo e taha ma'u 'inasi 'o ha kasitoma; pe
 - (c) 'oku 'i ai 'a e ngaahi sivi mo e ngaahi founa pule'i fe'unga 'oku 'i he sisitemi fakafonua;'e ngofua ke ngaue'aki 'a e ngaahi founa ngaue ma'ama'a.

17 Ngaahi Fe'ave'aki Faka'elekitolonika

- (1) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga, ko e ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika kotoa, ko e taha 'oku ne fakahoko 'a e 'ota 'oku ne ma'u pea tauhi 'a e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga pea ke fakapapau'i ko e fakamatala 'oku tonu mo 'aonga.
- (2) Ko e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga 'oku kau ai 'a e:
 - (a) hingoa 'o e taha tupu'anga;
 - (b) fika 'akauni 'o e taha tupu'anga (pe ko ha fika faka'ilonga makehe kapau'oku 'ikai ke 'i ai ha fika 'akauni); mo e
 - (c) fika 'o e kaati faka'ilonga pe tu'asila 'o e taha tupu'anga.
- (3) Ki he ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika fakavaha'afonua, kau ai 'a e ngaahi fe'ave'aki fakakulupu, ngaahi fe'ave'aki 'oku ngaue'aki 'a e kaati kuletiti pe kaati tepiti ke fakahoko 'aki ha fe'ave'aki pa'anga, kuo pau ki he kautaha fakapa'anga 'oku ne fakahoko 'a e 'ota ke fakakau 'a e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga 'i he foomu fekau pe totongi 'oku 'ave fakataha mo e fe'ave'aki faka'elekitolonika, tukukehe 'i he ngaahi taimi 'oku ha 'i he Tu'utu'uni ni ki he ngaahi fe'ave'aki fakakulupu.
- (4) Ki he ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika fakalotofonua (kau ai 'a e ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku ngaue'aki 'a e kaati kuletiti pe tepiti ko ha founa

totongi ke fakahoko 'aki 'a e fe'ave'aki pa'anga), kuo pau ki he kautaha fakapa'anga 'oku ne fakahoko 'a e 'ota ke fakakau ha taha 'o e ongo me'a ni:

- (a) fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga 'i he foomu fekau pe totongi 'oku 'ave fakataha mo e fe'ave'aki faka'elekitolonika; pe
 - (b) ko e fika 'akauni pe 'o e taha tupu'anga pe, kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha fika 'akauni, ko ha faka'ilonga makehe, 'i loto 'i he foomu fekau pe totongi.
- (5) 'E toki ngofua ke ngaue'aki 'a e tu'utu'uni si'i (4)(b) kapau 'e lava ke faka'ata 'a e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga ki he taha ma'u 'inasi, kautaha fakapa'anga mo e Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'i loto 'i he 'aho ngaue 'e tolu mei hono ma'u 'o e kole.
- (6) Kapau ko e fe'ave'aki faka'elekitolonika fakavaha'afonua 'oku 'i ha fe'ave'aki fakalukupu pea 'oku 'oatu 'e ha kautaha fakapa'anga, 'e ngofua ke lau ko ha fe'ave'aki faka'elekitolonika fakalotofonua ka kuo pau ke fakakakato 'a e ngaahi fiema'u ki he ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika fakalotofonua.
- (7) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he kautaha fakapa'anga 'oku 'ikai ke 'ave fakakulupu 'a e ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai angamaheni kapau 'e tupu ai 'a e ala hoko 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoi.
- (8) Kuo pau ke tauhi 'e he kau fakahoko ngaue kehe takitaha 'i he fehokotaki'anga totongi 'a e kotoa 'o e ngaahi fakamatala 'o e taha tupu'anga 'oku fiema'u mo e fe'ave'aki faka'elekitolonika 'oku 'ave fakataha mo ia.
- (9) (a) 'E ngofua ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ke kole ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha fakangofua ke faka'ata, mei he ngaahi fiema'u 'a e kupu si'i (3) mo e (4), 'a e ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika 'oku si'i hifo 'i he \$3000.
- (b) 'E ngofua ke foaki 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'a e ngofua kapau 'e tuku atu 'e he kautaha fakapa'anga ha founa ngaue 'oku faitatau ki he Tu'utu'uni ni.
- (10) (a) Kuo pau ki he ngaahi kautaha fakapa'anga ma'u 'inasi ke faka'ilonga'i mo ngaue ki he ngaahi fe'ave'aki faka'elekitolonika 'oku 'ikai ke 'ave fakataha mo e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga 'o makatu'unga 'i he fakakaukau 'e 'ala ke hoko ha fe'ave'aki fakapulipuli 'a e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi.
- (b) Kuo pau ko e ngaahi founa ngaue ke fakahoko 'i he hoko 'a e ngaahi me'a ni 'e kau ki ai 'a e kole 'e he kautaha fakapa'anga 'a e fakamatala 'o e taha tupu'anga 'oku 'ikaima'u mei he kautaha fakapa'anga na'e 'omai mei ai 'a e fe'ave'aki faka'elekitolonika.

- (c) Kapau 'e 'ikai vave hono ma'u 'a e fakamatala na'e 'ikai ma'u, kuo pau ke fakakaukau'i 'e he kautaha fakapa'anga pe, 'i hono fakakatoa 'o e ngaahi tu'unga, ko e 'ikai ma'u ko ia 'a e fakamatala kakato 'o e taha tupu'anga 'oku tupu ai pe tokoni ki he hu'u'hu'u 'o fekau'aki mo e fe'ave'aki faka'elekitolonika pe ko ha ngaue fakapa'anga felave'i.
- (d) Kapau 'oku pehe 'oku ngali kehe 'a e fe'ave'aki faka'elekitolonika, kuo pau ke lipooti ia ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'i he Konga IV.
- (e) 'O tanaki ki ai, 'e ngofua ki he kautaha fakapa'anga ke tu'utu'uni 'o 'ikai tali 'a e fe'ave'aki faka'elekitolonika.
- (f) 'I he ngaahi taimi taau, kuo pau ke fakakaukau 'a e kautaha fakapa'anga ma'u 'inasi ke fakangatangata pe fakangata 'a e ngaahi va fakapisinisi mo e ngaahi kautaha fakapa'anga 'oku 'ikai ke faitatau ki he Tu'utu'uni ni.

18 Fetu'utaki Fakapangike Fakavaha'apule'anga

- (1) Ki he ngaahi taumu'a 'o e Tu'utu'uni ni "fetu'utaki fakapangike" 'oku 'uhinga ki hono 'oatu 'e ha pangike 'e taha ki ha pangike kehe 'a e ngaahi ngaue kuletiti, tipositi, tanaki, faka'ata pe totongi.
- (2)
 - (a) Kuo pau ke fokotu'u pea ngaue'aki 'e he ngaahi pangike ha ngaahi tu'utu'uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue fekau'aki mo e fetu'utaki fakapangike.
 - (b) Koe'uhi ke fakahoko 'a e ngaahi ngaue fetu'utaki fakapangike, kuo pau ke 'uluaki vakai'i 'e he pangike 'a e ngaahi founa malu'i 'a e pangike fetu'utaki ke fakafepaki'i 'aki 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'a e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi pea fakapapau'i pe 'oku fe'unga mo lelei.
 - (c) Kuo pau ke tanaki 'e he ngaahi pangike ha fakamatala fe'unga felave'i mo e ngaahi pangike fetu'utaki ke mahino'i 'enau ngaue pea fakapapau'imei ha ngaahi fakamatala 'oku 'ata ki he kakai 'a e ongoongo 'o e kautaha, tu'unga 'o e vakai'i, pea kuo 'i ai ha taimi kuo fakatotolo'i pe fakahoko ki ai ha ngaue pule'i ki ha fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoi.
 - (d) Kuo pau ki ha pangike 'i hono fakalukufua ke fokotu'u pe hoko atu ha va fetu'utaki mo ha pangike muli kapau 'oku fiemalie 'oku vakai'i lelei 'a e pangike ko ia 'e he ma'u mafai felave'i.
 - (e) Kuo pau ke 'ikai fokotu'u pe hoko atu 'e ha pangike ha va fetu'utaki fakapangike mo ha pangike kuo fokotu'u 'i ha feitu'u 'a ia ko e pangike 'oku 'ikai ke 'i ai hano va'a pea 'oku 'ikai ke fengaue'aki mo ha kulupu fakapa'anga 'oku pule'i.
 - (f) Kuo pau ke 'ikai kau ha pangike ki ha va fetu'utaki fakapangike ta'e tomu'a ma'u ha ngofua mei he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga.

- (3) 'E ngofua ke kau ki he fakamatala ke tanaki 'i he tu'utu'uni si'i (2)(c), ka 'oku 'ikai ke fakangatangata ki he:
- (a) ngaahi fakaikiiki fekau'aki mo e pule'i 'o e pangike fetu'utaki;
 - (b) ngaahi ngaue tefito fakapisinisi, 'i he feitu'u 'oku tu'u ai;
 - (c) ngaahi malu'i ki hono ta'ofi 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi;
 - (e) ko e founa ngaue fakapangike ki hono pule'i mo e vakai'i 'i he fonua 'oku tu'u ai 'a e pangike fetu'utaki; mo e
 - (f) taumu'a ngaue'aki 'o e 'akauni.
- (4) (a) Kuo pau ki he pangike ke tokanga makehe 'i hono tauhi 'o e va fetu'utaki fakapangike mo e ngaahi pangike kuo fokotu'u 'i he feitu'u 'oku 'ikai ke nau fakakakato 'a e ngaahi tu'unga fakavaha'apule'anga ki hono ta'ofi 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi.
- (b) 'E fiema'u 'a e fakapapau'i mamafa 'o e tu'unga totonu 'i he ngaahi taimi ko ia, 'o kau ki ai hono ma'u mai 'o e ngaahi fakaikiiki 'o e ma'u 'inasi 'o e ngaahi pangike ko ia pea mo ha toe fakamatala makehe fekau'aki mo 'enau ngaahi tu'utu'uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue ke ta'ofi 'aki 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi.
- (5) Kuo pau ke fokotu'u pea ngaue'aki 'e he pangike 'a e ngaahi tu'utu'uni ngaue mo e ngaahi founa ngaue fekau'aki mo hono hokohoko atu hono siofi 'o e ngaahi ngaue 'oku fakahoko 'o fakafou 'i he ngaahi 'akauni fetu'utaki.
- (6) (a) Kuo pau ke fakahoko 'a e tokanga makehe kapau 'oku fakangofua 'e he pangike fetu'utaki ke ngaue'aki hangatonu 'a e 'akauni fetu'utaki 'e ha fa'ahi hono tolu ke fakahoko ha ngaue pisinisi fakapa'anga 'ia kinautolu pe.
- (b) Kuo pau ke fiemalie ha pangike kuo fakahoko kakato 'e he pangike fetu'utaki 'a hono fakapapau'i 'o e tu'unga totonu 'o e kasitoma 'oku fiema'u 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ki he kau kasitoma te nau lava 'o ngaue'aki hangatonu 'a e ngaahi 'akauni 'o e pangike fetu'utaki, pea 'oku malava 'e he pangike fetu'utaki (respondent) ke 'oatu ha fakamatala felave'i mo hono 'ilo'i 'o e kasitoma 'i hono kole 'e he pangike fetu'utaki.

KONGA III – LEKOOTI MO HONO TAUHI

19 Ngaahi Lekooti Ngaue Fakapa'anga

- (1) (a) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ko e ngaahi lekooti kotoa 'oku fiema'u ki he ngaahi ngaue fakapa'anga, fakatou'osi

'i he fakalotofonua mo e fakavaha'apule'anga, 'oku tauhi ia 'o 'ikai ke toe si'i hifo 'i he ta'u 'e 7 hili hono fakakakato 'a e ngaue fakapa'anga, pe toe loloa ange 'i ha kole ha ma'u mafai taau 'i he ngaahi taimi pau pea 'i he mafai taau.

- (b) 'Oku ngaue'aki 'a e fiema'u ni 'o tatau ai pe pe 'oku hokohoko atu 'a e 'akauni pe va fakapisinisi pe kuo fakangata.
- (2) Kuo pau ke fe'unga 'a e ngaahi lekooti ngaue fakapa'anga ke malava hono fakaha ha ngaahi ngaue fakapa'anga taautaha koe'uhi ke 'aonga, kapau 'e fiema'u, ko ha fakamo'oni ki hono hopo'i 'o ha ngaue ta'efakalao.
- (3) Kuo pau ke kau 'i he ngaahi lekooti ngaue fakapa'anga 'a e:
- (a) hingoa, tu'asila mo e ngaahi fakamatala kehe ke 'ilo ai 'oku angamaheni ke lekooti 'e he kau fakahoko ngaue kehe, 'o e kasitoma mo e taha ma'u 'inasi;
- (b) natula mo e 'aho 'o e ngaue fakapa'anga;
- (c) fa'ahinga mo e lahi 'o e pa'anga felave'i; mo e
- (d) fa'ahinga mo e fika ke 'ilo ai 'o ha 'akauni 'oku felave'i mo e ngaue fakapa'anga.

20 Ngaahi Lekooti mo e Fakamatala Kehe

- (1) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'oku tauhi 'a e ngaahi lekooti 'oku fiema'u 'i he fakamatala ke 'ilo ai, ngaahi faile 'akauni mo e ngaahi fetu'utaki fakapisinisi 'o 'ikai ke toe si'i hifo 'i he ta'u 'e 7 hili hono fakangata 'o ha 'akauni pe va fakapisinisi, pe to e loloa ange 'i ha kole 'e he ma'u mafai taau 'i ha ngaahi taimi pau pea 'i he mafai totonu.
- (2) Kuo pau ke faka'ata makatu'unga 'i he taimi 'a e ngaahi lekooti mo e fakamatala ngaue fakapa'anga 'o e kasitoma kotoa ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga mo ha to e kau ma'u mafai taau fakalotofonua 'i hono kole 'e ha ma'u mafai taau.

KONGA IV – NGAABI LIPOOTI NGAUE FAKAPULE'ANGA NGALI KEHE

21 Lipooti 'o e Ngaahi Pa'anga pe Ngaue Fakapa'anga Ngali Kehe

- (1) Kuo pau ke lipooti 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'i he taimi 'oku hu'uhu'u ai pe 'oku 'i ai ha ngaahi 'uhinga fakapotopoto ke hu'uhu'u ai ko e pa'anga:
- (a) ko e ma'u mei ha ngaue ta'efakalao; pe

- (b) kaunga pe felave'i ki he, pe ke ngaue'aki ki he tautoitoi, ngaue fakatautoitoi, 'e ha taha tautoitoi taautaha, ngaahi kulupu tautoitoi pe fakapa'anga 'o e tautoitoi.
- (2) (a) Kuo pau ke lipooti kotoa 'a e ngaahi pa'anga mo e ngaahi ngaue fakapa'anga ngali kehe kotoa, kau ai 'a e feinga ke fakahoko ha ngaahi ngaue fakapa'anga.
(b) 'Oku'ikai fakangatangata 'a e fiema'u ke lipooti.
- (3) Kuo pau ki he Ngaahi Lipooti Ngaue Fakapa'anga Ngali Kehe:
 - (a) ke fakahu 'i he vave taha 'e ala lava 'o 'ikai toe tomui 'i ha 'aho ngaue 'e tolu hili hono fakatokanga'i 'o e ngali kehe, pea 'i he taimi 'oku malava ai, kimu'a hono fakahoko 'o e ngaue fakapa'anga; pea
 - (b) 'i ai 'a e fakamatala felave'i kotoa fekau'aki mo e ngaahi pa'anga pe ngaue fakapa'anga 'ofakatatau ki he Tepile ki he NgaahiTu'utu'uni ni.
- (4) (a) Kuo pau ke tokanga makehe 'a e ngaahi kautaha fakapa'anga ki he ngaahi ngaue fakapa'anga lalahi, 'ikai angamaheni pe fu'u lahi, pe ngaahi founa ngaue fakapa'anga anga makehe 'oku 'ikai ke ha mai ai ha taumu'a faka'ekonomika pe fakalao.
(b) 'E ngofua ki he kautaha fakapa'anga ke sivi'i ki he lahi taha 'e ala lava 'a e puipuitu'a mo e taumu'a 'o e ngaahi ngaue fakapa'anga ko ia pea tuku atu hono ngaahi ola 'i he tohi.
(c) Kuo pau ke tauhi 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'o 'ikai toe si'i hifo 'i he ta'u 'e fitu 'a e ngaahi ola ko ia ke 'ataa ke sivi'i 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga, kau 'atita, mo ha toe mau mafai taau kehe.
(d) 'I he'ene pehe, kuo pau ke tu'utu'uni 'a e ngaahi kautaha fakapa'anga pe tenau faile ha lipooti 'o e ngaue fakapa'anga 'oku ngali kehe.

22 Tapui 'o e Tala

Kuo pau he 'ikai tala 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga, honau kau talekita, kau 'ofisa mo e kau ngaue, tu'uma'u pe fakataimi, 'oku lipooti pe tuku atu ki he Ma'u Mafai Pa'anga ha Lipooti Ngaue Fakapa'anga Ngali Kehe pe ha fakamatala felave'i.

23 Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga

- (1) Kuo pau ki he kautaha fakapa'anga kotoa ke tanaki 'a e ngaahi fakamatala 'oku fiema'u pea faile ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'a e ngaahi ngaue fekau'aki mo e pa'anga ki he lahi pea 'i he founa 'oku tu'utu'uni 'i heni.
- (2) Koe'uhi ko e ngaahi taumu'a ke tanaki, 'a e fakamatala pea lipooti 'i he tu'utu'uni ni, ko e ngaue fekau'aki mo e pa'anga:
 - (a) ko ha fakahu, toho, fetongi pa'anga, pe ha totongi pe fe'ave'aki kehe;

- (b) 'oku felave'i mo ha pa'anga 'o ha fonua 'oku laka hake 'i he \$10,000:
 - (i) 'i ha fo'i ngaue fakapa'anga pe 'e taha; pe
 - (ii) 'i hono fakataha'i ha ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku fakahoko 'e he pe fakafofonga'i ha tokotaha 'i loto 'i he houa 'e 24.
- (3) Kuo pau ki he ngaahi kautaha fakapa'anga kotoa kimu'a hono fakakakato ha ngaue fekau'aki mo ha pa'anga ke tanaki mo fakapapau'i 'a e ngaahi fakamatala ko 'eni:
 - (a) 'a e hingo, tu'asila, tangata'i fonua/tu'unga nofo fonua, fika malu'i sosiale pe fika pasipooti mo e ngaue/pisinisi pe ngaue tefito 'o e taha takitaha 'oku ne fakahoko pe fekau'aki mo ha ngaue fakapa'anga pe 'oku fakahoko 'a e ngaue fakapa'anga 'o fakafofonga'i ia;
 - (b) 'a e natula mo e 'aho 'o e ngaue fakapa'anga;
 - (c) 'a e fa'ahinga mo e ngaahi fika faka'ilonga 'o e 'akauni fekau'aki kotoa;
 - (d) 'a e fa'ahinga mo e lahi 'o e pa'anga fekau'aki; mo e
 - (e) hingo 'o e kau 'ofisa, kau ngaue mo e kau fakafofonga mo e ngaahi founa na'e ngaue'aki ke fakapapau'i 'aki 'a e fakamatala 'oku tu'utu'uni 'i he tu'utu'uni si'i ni.
- (4) Kuo pau ke fakakakato 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e fiema'u ke fakapapau'i 'a e ngaahi fakamatala 'i he tu'utu'uni si'i (3) 'aki hono tanaki pea sivi'i:
 - (a) mei ha ni'ih, 'a e ngaahi tohi ngaue kei 'aonga pea 'oku 'ikai ko ha tatau 'oku 'i ai ha la'i ta pe ko hano fetongi fakapotopoto;
 - (b) ngaahi tu'utu'uni fakakautaha, ngaahi tohi fakakautaha, pe ko hano tatau, pe ha toe tohi ngaue kehe 'oku fokotu'u ai kuo lesisita fakalao pea 'oku lolotonga 'i ai 'i he taimi hono 'ilo'i pea 'oku faka'ilonga'i ai 'a e ngaahi mafai 'o 'enau kau fakafofonga fakalao; mo
 - (c) ha tohi ngaue taau ki he taha kotoa 'oku ne fakafofonga'i, pe 'oku ha 'oku 'i he tu'unga fakafofonga 'o kau ki ai 'a e kotoa 'o e kau ma'u 'inasi.
- (5) Kuo pau ke faipau 'a e ngaahi kautaha fakapa'anga ki he ngaahi founa ngaue ni:
 - (a) kuo pau ke lipooti 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi ngaue fekau'aki mo e pa'anga 'a ia 'oku 'ikai faka'ataa 'i he tu'utu'uni si'i (7), (8) mo e (9) 'aki hono fakakakato ha foomu Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga fakatatau ki he ngaahi fakahinohino 'o e Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga, mo hono tanaki mo tauhi 'o e ngaahi tohi ngaue pou pou 'i hono tu'utu'uni 'i he tu'utu'uni si'i (3);

- (b) kuo pau ke faile 'a e Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga, 'i he'ene ha 'i he ngaahi fakahinohino ki he Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga; pea
- (c) kuo pau ke faile 'a e Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga 'o 'ikai toe tomui 'i he 'aho ngaue 'e hongofulu (10) hili 'a e 'aho 'o e ngaue fekau'aki mo e pa'anga.
- (6) Kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke tauhi ha tatau 'o ha Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga kuo faile mo e tatau totonu pe ha maikofilimi, founa fakaha faka'elekitolonika pe tatau kehe ange, pe ngaahi lekooti fakapisinisi 'oku tatau mo ha ngaahi tohi ngaue poupou ki ha Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga ki he vaha'a taimi ko e ta'u 'e fitu mei he 'aho na'e faile ai 'a e Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga. Kuo pau ke faka'ilonga'i 'a e ngaahi tohi ngaue poupou, pea tauhi pehe ia 'e he kautaha fakapa'anga, pea 'e lau 'o pehe na'e faile fakataha ia mo e Lipooti 'o e Ngaue Fekau'aki mo e Pa'anga. Kuo pau ke faka'ataa 'e he kautaha fakapa'anga 'a e kotoa 'o e ngaahi tohi ngaue poupou ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga mo ha ngaahi va'a tauhi lao taau 'i hono fiema'u.
- (7) 'E ala faka'ataa ha ngaue fakapa'anga 'oku kau ki ai ha kautaha fakapa'anga kapau:
- (a) ko e fa'ahi 'e taha ki he ngaue fakapa'anga ko ha va'a fakapule'anga 'o e Fonua ni; pea
- (b) ko e lahi 'o e pa'anga felave'i mo e ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai ke laka hake 'i he lahi 'oku taau fakapotopoto mo e ngaahi ngaue fakapisinisi fakalao 'o e va'a ko ia.
- (8) 'E ala faka'ata ha ngaue fakapa'anga kapau ko e ngaue fakapa'anga 'oku 'i he vaha'a 'o ha kautaha fakapa'anga mo ha kautaha fakapa'anga kehe.
- (9) 'E toe ala faka'ataa ha ngaue fakapa'anga kapau:
- (a) ko e ngaue fakapa'anga 'oku 'i he vaha'a 'o e kautaha fakapa'anga mo ha taha kehe ('oku ui ko e "kasitoma" 'i he tu'utu'uni si'i ni);
- (b) ko e kasitoma 'oku 'i ai, 'i he taimi na'e fakahoko ai 'a e ngaue fakapa'anga, 'ene 'akauni kuo fakapapau'i fakatatau ki he tu'utu'uni si'i (3) 'o e Lao 'i he kautaha fakapa'anga ki he ta'u 'e taha;
- (c) ko e ngaue fakapa'anga ko ha tipositi ki he, pe toho mei he, 'akauni 'oku tauhi 'e he kasitoma 'i he kautaha fakapa'anga;
- (d) ko e ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai ke fekau'aki ha fa'ahi 'oku ne fakafofonga'i ha taha 'i ha tu'unga fakafofonga;
- (e) 'oku fakahoko 'e he kasitoma 'a e ngaue fakakomesiale, kehe 'ange mei ha pisinisi 'oku kau ki ai 'a e fakatau atu 'o e ngaahi me'alele, vaka, vakapuna, alea fakatau kelekele, kau fakatau 'api me'alele, kau tauhi tohi, kau loea, kau toketa, kau pooni koloa, ngaahi kautaha malu'i, ngaahi 'iunioni 'o e kau ngaue, moe kau fakatau tuki;

- (f) 'oku tauhi 'a e 'akauni ki he ngaahi taumu'a 'o e pisinisi ko ia; pea
 - (g) ko e lahi 'o e pa'anga felave'i mo e ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai ke laka hake 'i he lahi 'oku taau fakapotopoto mo e ngaahi ngaue fakapisinisi fakalao 'o e kasitoma.
- (10) Kuo pau ke tauhi 'e he kautaha fakapa'anga 'a e lekooti 'o e faka'ataa takitaha kuo tali 'i he tu'utu'uni ni mo e 'uhinga ki ai 'i ha tohi lesisita faka'ataa.
- (11) Koe'uhi ko e ngaahi ngaue fakapa'anga 'i he vaha'a 'o ha kautaha fakapa'anga mo ha va'a fakapule'anga kuo faka'ataa 'i he tu'utu'uni si'i (7)(a) mo e (b), kuo pau ke ha 'i he tohi leisista faka'ataa 'a e 'uhinga 'o e faka'ataa mo e ngaahi hingoa mo e ngaahi tu'asila 'o e ngaahi kautaha fakapa'anga pe taha faifakatau pa'anga mo e ngaahi va'a fakapule'anga 'oku nau fekau'aki mo e ngaue fakapa'anga.
- (12) Koe'uhi ko e ngaahi ngaue fakapa'anga 'i he vaha'a 'o ha kautaha fakapa'anga mo ha kasitoma kuo faka'ataa, 'i hono tu'utu'uni 'i he tu'utu'uni ni, kuo pau ke ha 'i he tohi lesisita faka'ataa 'a e ngaahi fakamatala ni:
- (a) 'uhinga 'o e faka'ataa;
 - (b) hingoa, tu'asila ngaue mo 'api nofo'anga, ngaue, pisinisi pe tefito'i ngaue 'o e kasitoma;
 - (c) ha fakamatala pe 'oku kau ki he faka'ataa 'a e ngaahi tipositi, ngaahi toho pe fakatou'osi;
 - (d) ha fakamatatala kuo fakamo'oni hingoa ki ai 'a e kasitoma 'oku ha ai 'a e ngaahi me'a ni:
 - (i) 'oku tui 'a e fa'ahi 'oku totonu ke faka'ataa 'a e ngaue fakapa'anga 'i he tu'utu'uni 9(g); pea
 - (ii) ko e fakamatala 'oku tuku atu 'e he fa'ahi ki he kautaha 'o felave'i mo e ngaue fakapa'anga 'oku, 'i he lelei taha 'o 'ene 'ilo mo e tui, mo'oni mo tonu;
 - (e) 'a e hingoa mo e lakanga 'o e taha 'oku ne fakahoko 'a e tu'utu'uni ke tali 'a e faka'ataa; mo
 - (f) ha fakamatala kehe 'oku fakangofua 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga.
- (13) 'E ngofua ke ngaue'aki ha faka'ataa ki he kalasi ngaue fakapa'anga 'i he vaha'a 'o e kautaha fakapa'anga mo e ngaahi fa'ahi 'e ala faka'ataa kuo vahe'i 'i he tu'utu'uni si'i (9). Koe'uhi ko e ngaahi kalasi ngaue fakapa'anga, kuo pau ke ha 'i he tohi lesisita faka'ataa, 'o tanaki atu ki he ngaahi fiema'u 'i he tu'utu'uni si'i (12), 'a e ngaahi me'a ni:
- (a) 'a e vaha'a 'oku to ai 'a e lahi 'o e pa'anga 'oku fekau'aki mo e kalasi ngaue fakapa'anga;
 - (b) 'a e lahi 'oku to ai 'a e kalasi ngaue fakapa'anga;
 - (c) 'a e vaha'a taimi 'e faka'ataa ai 'a e kalasi ngaue fakapa'anga; mo

- (d) ha fakamatala kehe 'oku fakangofua 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga.
- (14) Kuo pau ke siofi hokohoko 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga pe kau faifakatau pa'anga 'a e ngaahi faka'ataa kuo nau tali. 'E ngofua 'i ha liliu 'a e ngaahi 'ataakai ke to'o mei he tohi lesisita pe tu'utu'uni ke fakatonutonu 'a e lekooti faka'ataa 'i he tohi lesisita. Kuo pau ki he kautaha fakapa'anga, 'o tanaki atu ki hono siofi, ke fakahoko hono vakai'i fakata'u 'o e tohi lesisita faka'ataa. Kuo pau ke fetu'utaki 'a e kautaha fakapa'anga ki he kasitoma takitaha kuo faka'ataa ke fakapapau'i pe 'oku 'i ai ha liliu 'i he tu'unga 'o e kasitoma mei he 'aho fakamuimui na'e vakai'i ai.
- (15) Kuo pau ke 'i ai 'a e totonu 'a e Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ke vakai'i 'a e tohi lesisita faka'ataa 'i ha taimi pe.
- (16) 'E ngofua ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga, 'i ha tu'utu'uni taau, ke tu'utu'uni hono tamate'i ha faka'ataa.

KONGA V – NGAahi FOUNGA NGAUE, TU'UTU'UNI NGAUE MO E FOUNGA PULE'I

24 Ngaahi Founga Ngaue, Tu'utu'uni Ngaue mo e Founga Pule'i

- (1) (a) Kuo pau ke ngaue'aki pea fokotu'u 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e ngaahi founga ngaue, tu'utu'uni ngaue, mo e founga pule'i ke fakapapau'i 'a e faitatau ki he Tu'utu'uni ni.
- (b) 'I he si'i taha, kuo pau ke kau ai 'a e ngaahi fokotu'utu'u pule'i ke ngaue'aki 'a e ngaahi tu'utu'uni, kau ai hono vahe'i ha 'ofisa fakahoko 'i he tu'unga pule'i.
- (c) Kuo pau ke faka'ata 'i he taimi ki he 'ofisa fakahoko mo ha kau ngaue taau kehe 'a e fakamatala ke 'ilo ai 'a e kasitoma mo e fakamatala CDD kehe, ngaahi lekooti 'o e ngaue fakapa'anga, mo ha fakamatala felave'i kehe.
- (d) Kuo pau ke ma'u 'e he 'ofisa fakahoko 'a e mafai ke ngaue tau'ataina pea ke lipooti ki ha pule ma'olunga ange 'i he tu'unga hoko ko ia 'oku lipooti ki ai 'a e 'ofisa fakahoko pe ko e poate 'o e kau talekita pe ko ha sino tatau mo ia.
- (2) Kuo pau ki he ngaahi kautaha fakapa'anga:
- (a) ke fakataukei'i kinautolu 'aki 'a e fakamatala felave'i mo e ta'ofi 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi;
- (b) tauhi ha naunau fe'unga mo ha fatongia faka'atita tau'ataina ke sivi'i 'a hono fakahoko (kau ai 'a e sivi 'o e konga) 'o e ngaahi founga ngaue ni, tu'utu'uni ngaue ni mo e ngaahi founga pule'i;

- (c) fokotu'u mo hokohoko atu ha ngaahi ako ngaue ke fakapapau'i 'oku fakaha ma'u pe ki he kau ngaue 'a e ngaahi me'a fo'ou, kau ai 'a e fakamatala ki he ngaahi founa lolotonga 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoti, ngaahi founa mo e ngaahi sipinga pea 'oku 'i ai ha fakamatala mahino 'o e ngaahi tukunga 'o e ngaahi lao mo e ngaahi fatongia ki he fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoti, pea tautautefito, ki he ngaahi fiema'u felave'i mo e CDD mo e lipooti 'o e ngaue fakapa'anga ngali kehe; pea
- (d) fokotu'u ha ngaahi founa ngaue sivi'i ke fakapapau'i 'oku ngaue'aki ha ngaahi tu'unga taau 'i hono fakangaue'i 'o e kau ngaue.

25 Ngaahi ngaue fakapa'anga 'ikai femaata'aki pe ngaahi me'angaue fakaeonopooni

Kuo pau ki he kautaha fakapa'anga ke 'i ai hono ngaahi tu'utu'uni ngaue pea fakahoko mo e ngaahi me'a 'a ia 'e fiema'u ke ta'ofi 'a e ngaue kovi 'aki 'o e ngaahi fakalakalaka fakaeonopooni 'i he ngaue fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoti.

26 Ngaahi va'a mo e ngaahi kautaha si'i

- (1) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'oku muimui homau ngaahi va'a mo kautaha si'i 'i muli ki he ngaahi ngaue ke ta'ofi 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e Pa'anga Kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoti 'oku faitatau mo e ngaahi tu'utu'uni 'i he Fonua ni mo e ngaahi Fokotu'u 'a e FATF.
- (2) Kuo pau ke tokanga makehe 'a e ngaahi kautaha fakapa'anga ki he tefito'i fakakaukau ko'eni 'o fekau'aki mo e ngaahi va'a pe kautaha si'i 'i he ngaahi fonua 'oku 'ikai fakamamafa'i fe'unga pe ngaue'aki ai 'a e ngaahi Fokotu'u FATF.
- (3) Kapau 'oku kehekehe 'a e ma'ulalo taha 'o e ngaahi tu'utu'uni ki he ngaahi ngaue ke ta'ofi 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoti 'i he Fonua ni mo e fonua 'e taha, kuo pau ke ngaue'aki 'e he ngaahi va'a mo e ngaahi kautaha si'i 'i he ngaahi fonua kehe 'a e tu'unga 'oku ma'olunga ange ki he ngata'anga 'oku fakangofua 'e he ngaahi lao mo e ngaahi tu'utu'uni 'o e fonua ko ia.
- (4) Kuo pau ke fakaha 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ki he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'a e taimi 'oku 'ikai malava ai ha va'a pe kautaha si'i 'i muli 'o muimui ki he ngaahi ngaue ke ta'ofi 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoti koe'uhi 'oku tapui 'e he ngaahi lao, ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi ngaue kehe 'o e fonua ko ia.

Na'e fa'u 'i Nuku'alofa 'i he 'aho 20 ni 'o 'Okatopa 2010.

'Ateni Seniale

TEPILE

(Tu'utu'uni 6(5), 21(3)(b))

KONGA A: TOLOI 'O E FAKAPAPAU'I

1. Ko e ngaahi fakatata 'o e ngaahi taimi 'e pehe 'oku fiema'u ai ke 'oua 'e motuhi 'a hono fakahoko lelei 'o e founga ngaue fakapisinisi angamaheni ko e:
 - (a) ngaue fakapisinisi 'oku 'ikai ke femataaki;
 - (b) ngaahi ngaue fakapa'anga malu'i; mo e
 - (c) malu'i mo'ui felave'i mo hono 'ilo'i pea mo hono fakapapau'i 'o e taha ma'u 'inasi 'i he malu'i, 'a ia 'e ngofua ke hoko hili hono fokotu'u ha va fakapisinisi mo e taha 'oku malu'i, ka 'i he ngaahi taimi kotoa ko ia, kuo pau ke hoko hono 'ilo'i mo hono fakapapau'i 'i he pe kimu'a 'i he taimi totongi pe ko e taimi 'oku taumu'a ai 'a e taha ma'u 'inasi ke ngaue'aki ha totonu 'oku ne ma'u 'i he malu'i.

**KONGA B: CDD MAMAFI KI HE KAU KASITOMA 'OKU MA'OLUNGA ANGE
'A E ALA KAU ATU**

2. Ko e ngaahi me'a taau ke fakatokanga'i hono fakapapau'i 'oku ma'olunga ange 'a e ala ke kau atu ha kasitoma:
 - (a) ko e ngaahi va fakakasitoma 'oku fokotu'u tukukehe 'a e "femataaki";
 - (b) ko e taha 'ikai ke nofo fonua, pe kapau ko e tangata'i fonua, ko hono nofo'anga lolotonga, pe nofo'anga kimu'a 'oku ngalingali mei ai 'oku ma'olunga 'a e ala ke kau atu ki he fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoi;
 - (c) 'oku felave'i mo e ngaahi feitu'u 'oku 'ikai ke 'i ai ha ngaahi tu'unga totonu ki hono ta'ofi 'o e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi;
 - (d) ko ha taha kuo fakatokanga'i fakapolitikale pe felave'i mo ha taha kuo fakatokanga'i fakapolitikale;
 - (e) ko ha taha 'oku ma'olunga hono mahu'inga fakapa'anga, tautautefito ki ha taha 'oku malava ke hoko ko ha kasitoma ngaue fakapangike fakafo'ituitui pe 'oku 'ikai mahino 'a e ma'u'anga pa'anga;
 - (f) 'oku kau 'i ha ngaue fakapisinisi 'oku malava ke hoko ai 'a e fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka mo e fakapa'anga 'o e tautoitoi;
 - (g) ko ha taha pe fokotu'u fakalao 'a ia 'oku ngaue ki hono tauhi 'o e koloa fakafo'ituitui;

- (h) ko ha taha pe fokotu'u fakalao ko e fa'unga 'o kinautolu 'oku 'o'ona 'oku lahi ta'e 'i ai ha 'uhinga lelei;
 - (i) ko ha kautaha 'oku 'i ai 'a e kau ma'u 'inasi kuo fili pe ngaahi 'inasi 'oku 'i he fotunga 'o e ngaahi tohi mahu'inga fakapa'anga; pea
 - (j) 'oku ma'olunga ange 'a e ala ke kau atu 'i ha ngaahi 'uhinga kehe 'o makatu'unga 'i ha fakamatala felave'i.
3. Koe ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai femataaki 'oku kau ki ai ka 'oku 'ikai fakangatangata ki he:
- (a) ngaahi va fakapisinisi 'oku fakakakato 'i he 'initaneti pe ha ngaahi founa kehe hange koe fe'ave'aki 'i he meili;
 - (b) ngaahi ngaue pe ngaahi ngaue fakapa'anga 'i he 'initaneti 'o kau ki ai 'a e fefakatau'aki 'o e ngaahi malu'i 'e he kau 'inivesi fakatautaha 'i he 'initaneti pe ko ha ngaahi ngaue fekau'aki fakakomipiuta kehe;
 - (c) ngaue'aki 'o e ngaahi Misini Toho Pa'anga;
 - (d) ngaue fakapangike 'i he telefoni;
 - (e) tuku atu 'o e ngaahi fakahinohino pe ngaahi tohi kole 'i ha misini fekisimili pe founa sipinga tatau; mo e
 - (f) fakahoko 'o e ngaahi totongi mo e tali 'o e ngaahi toho pa'anga ko ha konga 'o e ngaahi tu'unga faka'elekitolonika 'o e fefakatau'aki 'i hono ngaue'aki 'o e ngaahi kaati kuo tomu'a totongi pe malava ke toe fakafonu pe felave'i mo e mahu'inga 'o e 'akauni.
4. 'E ngofua ke kau ki he ngaahi founa ngaue CDD ma'olunga ki he ngaahi ngaue fakapa'anga 'oku 'ikai ke femataaki 'a e:
- (a) fakamo'oni'i 'o e ngaahi tohi ngaue kuo 'oatu;
 - (b) fiema'u 'o e ngaahi tohi fakalahi ke fakakakato 'aki ia 'oku fiema'u ki he kau kasitoma femataaki;
 - (c) fakahoko 'o e fetu'utaki tau'atina mo e kasitoma.
5. 'E ngofua ke kau ki he ngaahi founa ngaue ki hono fakapapau'i 'o ha taha kuo fakatokanga'i fakapolitikale 'a e:
- (a) fiema'u 'o e fakamatala 'aonga mei he taha 'e malava ke hoko ko e kasitoma;
 - (b) vakai'i 'o e ngaahi fakamatala 'oku 'ata ki he kakai; pea
 - (c) hu ki he ngaahi fakamatala faka'elekitolonika fakakomesiale 'a e kakai kuo fakatokanga'i fakapolitikale.
6. 'I hono ngaue'aki 'o e CDD mamafa, kuo pau ke fakapapa'u'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga ke 'oua 'e filifilimanako ta'e fakalao tu'unga 'i he matakali, lanu, lotu pe ko e fonua tupu'anga.

**KONGA C: CDD MA'AMA'A MA'AE KAU KASITOMA 'OKU MA'OLALO 'A E
ALA KAU ATU**

7. Ko e ngaahi fakatata 'o e kau kasitoma, ngaahi ngaue fakapa'anga, pe ngaahi koloa 'oku ma'olalo ange 'a e ala ke kau atu, 'oku kau ki ai 'a e:
- (a) ngaahi kautaha fakapa'anga kehe;
 - (b) ngaahi kautaha fakapa'anga 'oku 'ikai tu'u 'i Tonga 'a ia 'oku pule'i 'e he ngaahi tu'utu'uni mo ha sivi fe'unga hange ko hono fakangatangata 'i he Tu'utu'uni 16;
 - (c) ngaahi kautaha fakapule'anga, taha pe ngaahi fokotu'u fakalao kehe kuo hiki 'i ha fakafetongi 'oku pule'i 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga, pea mo ha kautaha fakapule'anga pau kuo hiki 'i ha fakafetongi pa'anga muli kuo fakangofua ki he taumu'a ni 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga 'a ia 'oku pule'i 'i hono siofi fe'unga pea ko e kautaha 'oku pule'i 'e he ngaahi tu'utu'uni fe'unga fekau'aki mo e ngaahi fiema'u ki he fakaha;
 - (d) ngaahi ngaue fakapule'anga fakalotofonua pe ngaahi kautaha, pea mo e ngaahi ngaue fakapule'anga muli pe ngaahi kautaha pau;
 - (e) ngaahi malu'i mo'ui 'a ia ko e ngaahi totongi fakata'u 'oku 'ikai ke laka hake 'i he \$1,000 pe ko ha totongi 'e taha 'oku 'ikai ke laka hake 'i he \$2,500;
 - (f) ngaahi tu'utu'uni malu'i ki he ngaahi palani penisoni kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha kupu momoi pea ko e tu'utu'uni 'oku 'ikai ke lava 'o ngaue'aki ko ha koloa malu'i;
 - (g) penisoni, vahenga malolo, pe ko ha palani sipinga tatau 'oku 'oatu ai ha ngaahi pa'anga vahenga malolo ki he kau ngaue, 'a ia ko e ngaahi totongi 'oku to'o ia mei he ngaahi vahe pea ko e tu'utu'uni 'o e palani 'oku 'ikai ke ngofua hono hiki ha monu'ia 'o ha memipa 'i he fa'unga palani;
 - (h) kau ma'u 'inasi 'o e ngaahi 'akauni fakatahataha 'o e fa'ahinga 'ikai ke nofo fonua, ka kuo pau ke pule'i 'e ha tu'utu'uni pe siofi fe'unga; mo e
 - (i) ngaahi 'akauni iiki mo e ngaahi 'akauni kuletiti-iiki 'oku 'i ai 'a e pa'anga hu mai fakakatoa fakata'u 'oku si'i hifo 'i he \$200.
8. (a) 'E ngofua ke fakasi'isi'i 'a e CDD ki he ngaahi sino 'oku 'ikai tu'u 'i Tonga pea mo muli 'oku fakamatala'i 'i he 7(b), (c), (d) mo e (h) kapau 'oku tu'u 'i ha fonua 'oku nau fakahoko lelei 'a e FATF 40 mo e FATF 9.
- (b) 'I hono fakapapau'i 'eni, kuo pau ke fakatokanga'i 'e he ngaahi kautaha fakapa'anga 'a e fakamatala 'oku ma'u pe 'oku ngaue'aki fe'unga 'e he ngaahi fonua ko 'eni 'a e FATF 40 mo e FATF 9, kau ki ai mo hono sivi 'a e lisi kuo tali pea tuku atu 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga mo e ngaahi lipooti, ngaahi sivi, mo e ngaahi vakai kuo pulusi 'e he FATF, Sino'i

Pa'anga Fakavaha'apule'anga, mo e ngaahi pulusi 'a e Pangike 'o
Mamani.

9. 'Oku 'ikai tali 'a e ngaahi founga CDD ma'ama'a 'i he taimi ko ia kuo 'ilo'i ai 'e he Ma'u Mafai Lipooti Pa'anga ha kasitoma 'oku 'ikai ke ne talangofua ki he FATF 40 mo e FATF 9, pe ko ha taimi 'oku 'i ai ha 'uhinga fakapotopoto tau'ataina ke tui 'a e kautaha fakapa'anga 'oku 'ikai faitatau ki he FATF 40 mo e FATF 9, pe ko ha toe 'uhinga 'oku 'i ai 'a e hu'uhu'u ki ha fe'ave'aki fakapulipuli 'o e pa'anga kaka pe fakapa'anga 'o e tautoitoi pe 'oku hoko 'a e ngaahi fakatata pau 'o e ma'olunga 'o e ala ke kau atu.